

VIRTUS

28 | 2021



Virtus

Virtus 28 | 2021

Journal of Nobility Studies

Tijdschrift voor Adelsgeschiedenis

Virtus is an independent and multidisciplinary peer reviewed journal with contributions on the history of the nobility / Virtus is een onafhankelijk en multidisciplinair peer reviewed tijdschrift met bijdragen op het terrein van de adelsgeschiedenis

Redactie / Editorial board:

Hanneke Ronnes (hoofdredacteur / editor-in-chief), Jos van den Borne (beeldredacteur / picture editor), Liesbeth Geervers, Jaap Geraerts, Ineke Huysman, Eelco Nagelsmit, Vincent Sleebe, Arie van Steensel, Steven Thiry, Gerrit Verhoeven, Leon Wessels

Redactiesecretariaat / Secretary:

Virtus. Journal of Nobility Studies, p/a Prof. H. Ronnes, Universiteit van Amsterdam, Turfdragerpad 9, NL-1012 XT Amsterdam, e-mail: h.ronnes@uva.nl

Voor auteursrichtlijnen / For style sheet: www.virtusjournal.org

Adviesraad / Advisory board:

prof. R.G. Asch (Albert-Ludwigs-Universität Freiburg), dr. J.C. Bierens de Haan (Arnhem), prof. F. Buylaert (Universiteit Gent), prof. L. Duerloo (Universiteit Antwerpen), prof. J. Duindam (Universiteit Leiden), prof. H. Düselder (Universität Osnabrück), prof. P. Janssens (Universiteit Gent), prof. Y.B. Kuiper (Rijksuniversiteit Groningen), prof. R. van der Laarse (Vrije Universiteit Amsterdam / Universiteit van Amsterdam), prof. M. Malatesta (Università di Bologna), prof. P. Mandler (University of Cambridge), dr. S. Marburg (Technische Universität Dresden), prof. J. Stobart (University of Northampton), dr. M. Venborg Pedersen (Nationalmuseet Danmark), dr. S.W. Verstegen (Vrije Universiteit Amsterdam)

Virtus wordt uitgegeven door / is published by Stichting Werkgroep Adelsgeschiedenis (www.adelsgeschiedenis.nl)

Aanmelding / Subscription:

e-mail: info@adelsgeschiedenis.nl. De contributie bedraagt (minimaal) €25,- per jaar (voor instellingen €30,-); studenten en promovendi betalen €20,-; annual subscription fee (outside of the Netherlands): €25,-

ISBN / EAN 9789087049966 | ISSN 13806130

Op het omslag / On the cover: *detail van de albasten gisant van Philippa van Henegouwen in Westminster Abbey, Londen / detail of the alabaster effigy of Philippa of Hainaut in Westminster Abbey, London* (photo Dean and Chapter of Westminster, London)

Opmaak: Rombus/Patricia Harsevoort, Hilversum

Basisvormgeving: Frederike Bouten, Utrecht

Druk: Wilco, Amersfoort

2021 Virtus is published by Stichting Werkgroep Adelsgeschiedenis. Authors of articles published in Virtus remain the copyright holders and grant third parties the right to use, reproduce, and share the article according to the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

Inhoudsopgave

Ten geleide	7	
Artikelen		
Kastelen in Zeeland, 1570-1670. Adellijke huizen en burgerlijke buitenverblijven	9	5
<i>Martin van den Broeke</i>		
A monument for an English Queen. The genealogical programme on the tomb of Philippa of Hainault (d. 1369) at Westminster Abbey, London	41	
<i>Sanne Frequin</i>		
Lions or lilies? The dynastic identity of Margaret of Burgundy (1374-1441) as represented by material objects	61	
<i>Margreet Brandsma</i>		
Object in Context		
Tuingereedschap, instrumenten voor kunst en wetenschap	83	
<i>Lenneke Berkhout</i>		
Korte bijdragen		
Karel van Gelre en de katholieke mystiek	99	
<i>Jos de Weerd</i>		
A noble business. Susanna d'Aumale and the French upholsterer Adrien Fievez dit de Malines at Kasteel Hardenbroek	111	
<i>Alexander Dencher</i>		
Een archivalische tour de force	131	
<i>Jim van der Meulen</i>		
Knighthood and noble society in the European Middle Ages	137	
<i>Matt Raven</i>		

	Compounding for survival. The Catholic gentry during the English Revolution <i>Jaap Geraerts</i>	141
	Willem Lodewijk van Nassau-Dillenburg. Stadhouders, militair en 'family man' <i>Maarten Prak</i>	144
	Heraldry and the early modern state <i>Nigel Ramsay</i>	148
	Ein diskurslinguistischer Zugriff auf die Adelsgeschichte der Moderne <i>Markus Raasch</i>	152
6	Buitenplaatsen in het brandpunt van de geschiedenis. Vernieuwende monografieën tussen micro-histoire en het grote historische narratief <i>Hanneke Ronnes</i>	155
	Hoveniers in hoogtijdagen. Tuinmannen (en -vrouwen) in dienst van de stadhouders in de zeventiende en begin achttiende eeuw <i>Heimerick Tromp</i>	161
	The Grand Tour. A trial of aristocratic manhood <i>Samuel Clark</i>	165
	Obliging the Prince. Inaugural silverware gifts as instruments of political communication <i>Eelco Nagelsmit</i>	169
	Het (on)volkomen geleerdenleven van Christiaan Snouck Hurgronje <i>Christiaan Engberts</i>	174
	Interview	
	'Overleven en voortleven, daar draait het om bij mensen'. Een interview met Luuc Kooijmans <i>Nikolaj Bijleveld</i>	178

Ten geleide

Precies 500 jaar geleden deed keizer Karel V Martin Luther in de ban. Het is een van de belangrijkste keerpunten in de Europese geschiedenis. Het thema religie en adel loopt als een rode draad door deze editie van *Virtus*. Jos de Weerd beschrijft in zijn bijdrage hoe de hertog van Gelre zich in zijn territorium probeerde te weren tegen Luthers uiterst nieuwe en geduchte ideeën, nadat paus Clemens VII hem het mandaat op kettervervolging geweigerd had. Ruim een eeuw later, zo blijkt uit een van de andere korte bijdragen, waren de kaarten in Engeland heel anders geschud en raakten leden van de katholieke *gentry* hun landgoederen kwijt; alleen als zij een boete betaalden en politieke trouw en religieuze conformiteit zwoeren, konden zij hun bezit redden. Religie lag niet alleen aan de basis van veel vroegmoderne (burger-)oorlogen, maar speelde tegelijkertijd, in een meer vreedzame zin, een rol in het classicistische tuinontwerp. Volgens Lenneke Berkhout, auteur van het Object in Context, was de betekenis van de zeventiende-eeuwse adellijke tuin niet alleen kunstzinnig maar ook nadrukkelijk religieus van aard. Juist in de natuur was Gods hand zichtbaar. Berkhout gaat in haar bijdrage in op het tuingereedschap van de hovenier. Vooral in de tweede helft van de zeventiende eeuw werd de uitrusting van de hovenier uitgebreid met vernuftige instrumenten zoals scheerbanken (een soort tennis-‘umpire’-stoel bedoeld voor het snoeien van hoge hagen), speciale scharen en (gras-)rollers gemaakt van restanten van antieke marmeren zuilen uit het Ottomaanse Rijk.

Een mooi gesnoeide, smaakvolle tuin maakte niet alleen een ontmoeting met God mogelijk, maar representeerde ook de adellijke identiteit. De materiële cultuur van edellieden vertelde via gegraveerde namen, stambomen en wapens het verhaal van de adellijke eigenaar, en hun kastelen, kleding, sieraden, meubels en grafmonumenten moeten alle beschouwd worden als *identity markers*. De dynastieke identiteit van respectievelijk een koningin en gravin staat centraal in twee artikelen in het huidige nummer. Met welke families identificeerden deze hoogadellijke vrouwen zich: met die van hun ouders, of toch vooral met die van hun echtgenoot en kinderen? Sanne Frequin biedt een nieuw perspectief op de graftombe van de Engelse koningin Filippa van Henegouwen (gestorven 1369) in Westminster Abbey in Londen. Filippa, aldus Frequin, heeft zelf opdracht gegeven voor de creatie van het grafmonument én het iconografische programma van de tombe bepaald. Waar het monument tot op heden beschouwd is als een politieke claim van haar man, de Engelse koning Edward II, op de Franse troon, interpreteert Frequin de tombe als een verwijzing naar haar eigen illustere, hoog-adellijke familie. De bijdrage van Margreet Brandsma sluit naadloos

aan op Frequins artikel. Brandsma pakt de draad van de Van Hengouwens driekwart eeuw later op in haar analyse van de dynastieke identiteit van Margaretha van Bourgondië (gestorven 1441), echtgenote van de graaf van Henegouwen. Met welke families, en dus met welke politieke facties, Margaretha zich identificeerde, blijkt uit de aankleding van haar grafkapel en uit een analyse van de zegels met alliantiewapens die Margaretha gebruikte.

Nikolaj Bijleveld heeft ook dit jaar weer voor *Virtus* een adelonderzoeker of -curator geïnterviewd. Voor deze editie is dat Luuc Kooijmans, de bekroonde schrijver van boeken als *Liefde in opdracht* over de noordelijke stadhouder Willem Frederik van Nassau en *Het geheim van de Valeriusstraat* waarin het Tweede Wereldoorlog-verleden van Kooijmans eigen familie centraal staat. Bijleveld sprak Kooijmans over zijn meest recente boek, *Cosimo aan de Keizersgracht*, waarin voor het eerst fictie een rol speelt, en over de reden waarom zijn protagonisten zo vaak edellieden zijn. De elf recensies behandelen onder meer een drietal bundels (over de wijze waarop de ridder adellijk werd, de rol van heraldiek in de vroegmoderne staat, en de figuur Willem Lodewijk van Nassau-Dillenburg), een monografie over de (gevaaren van de) achttiende-eeuwse *grand tour*, en de biografie van Christiaan Snoeck Hurgronje (1857-1936), arabist, islam-autoriteit en zowel aanjager als criticaster van het Nederlandse optreden in Atjeh.

Tot slot nog een opmerking over de samenstelling van de redactie. Dit jaar heeft Dries Raeymaekers afscheid genomen. Wij willen hem hier graag bedanken voor zijn jarenlange deskundige inzet. Zeer verheugd zijn we met het feit dat drie nieuwe redactieleden zich aangediend hebben: historicus Liesbeth Geevers (Universiteit van Lund, Zweden), kunsthistoricus Eelco Nagelsmit (Rijksuniversiteit Groningen) en Gerrit Verhoeven, historicus (Universiteit Antwerpen en Koninklijk Museum voor Kunst en Geschiedenis).

Kastelen in Zeeland, 1570-1670. Adellijke huizen en burgerlijke buitenverblijven 9

Martin van den Broeke

A monument for an English Queen. The genealogical programme on the tomb of Philippa of Hainault (d. 1369) at Westminster Abbey, London 41

Sanne Frequin

Lions or lilies? The dynastic identity of Margaret of Burgundy (1374-1441) as represented by material objects 61

Margreet Brandsma

